

Венчурна діяльність промислових підприємств України на порозі нової промислової революції

О. М. ДЕРИКОЛЕНКОⁱ, І. М. БУРЛАКОВАⁱⁱ,
Г. С. ПОНОМАРЬОВАⁱⁱⁱ, К. Ю. КОНДРУНІНА^{iv}

Недостатній рівень технічного розвитку підприємств в Україні, що ускладнюється глибокими економічною та політичною кризами на порозі Третьої та Четвертої промислових революцій, які поступово відбуваються у світі, актуалізує питання пошуку інноваційних шляхів розвитку економіки, здатних вивести країну з кризового стану та забезпечити випереджаюче економічне зростання. У статті проведено ретроспективний аналіз економічних реформ, проведених у різних країнах світу в періоди загострення кризових явищ, що дозволило сформулювати основні передумови розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств України. Для реалізації економічного прориву запропоновано напрямки розвитку економіки України на основі венчурного фінансування. Визначено загальні та специфічні характеристики венчурної діяльності суб'єктів господарювання, а також види підприємництва, в межах яких може здійснюватися венчурна діяльність. Проведений аналіз діяльності найбільш інноваційних компаній світу і тих компаній, що найбільше інвестують у НДДКР, дозволив визначити основні принципи ефективної інноваційної діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: венчурна діяльність, інвестиції, інновації, криза, промислова революція.

Абревіатури:

НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
ІТ – інформаційні технології.

УДК 338.121

JEL коди: O32, O41, O50

Вступ. В економічному розвитку будь-яких систем можна відстежити чіткі періоди сплесків та занепадів, обґрунтування яких у загальному вигляді надає теорія економічного розвитку. Дослідження природи цих явищ доводить причинно-наслідкові зв'язки між рівнем економічного розвитку та впровадженням інновацій: «застій» відбувається через експлуатацію «застарілих» ідей, а прорив просто неможливий без нововведень. Інша закономірність полягає у тому, що інновації завжди пов'язані не лише з невизначеністю та високим ступенем ризику, але й зі значними надприбутками, які дозволяють перекрити всі збитки невдалих проектів. Доцільність їх впровадження

ⁱ Дериколенко Олександр Миколайович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱ Бурлакова Ірина Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱⁱ Пономарьова Ганна Сергіївна, студент Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького Сумського державного університету.

^{iv} Кондруніна Катерина Юріївна, здобувач кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету, начальник розвитку бізнесу компанії Sixa, Сан-Франциско, США.

За науковою редакцією Мельника Леоніда Григоровича, доктора економічних наук, завідувача кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету.

© О. М. Дериколенко, І. М. Бурлакова, Г. С. Пономарьова, К. Ю. Кондруніна, 2016.

безсумнівна і доведена досвідом багатьох провідних країн світу та всесвітньо відомих компаній.

Проблематика розвитку інноваційної діяльності набуває особливої актуальності і для України в умовах поглибленої економічної кризи та настання Третьої і Четвертої промислових революцій у світі. Значне відставання рівня технічного розвитку вітчизняних підприємств від аналогічних показників розвинених країн світу в умовах обмеженості фінансових ресурсів обумовлює необхідність проведення поступової модернізації та реструктуризації економіки країни на основі механізмів фінансування інноваційної діяльності.

Постановка проблеми. Історію, причини виникнення та наслідки економічних криз досліджували багато вчених: М. Д. Кондратьєв [1], Дж. Кітчин, М. Туган-Барановський, Й. Шумпетер та інші. Їх циклічність доведена і може бути прогнозована. При цьому існує об'єктивна необхідність визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності для України в сучасних кризових умовах. Підвищеної уваги вимагають визначення видів підприємництва, в рамках яких може здійснюватися венчурна діяльність, та пошук специфічних ринкових ніш для вітчизняних товаровиробників в умовах активізації євроінтеграційних процесів на порозі наступної промислової революції. Існує також певна складність у вивченні процесів розвитку ринку венчурного капіталу, яка полягає у відсутності єдиного теоретичного підходу, що і обумовлює нагальність цього дослідження.

Метою дослідження є виявлення, аналіз і характеристика детермінант венчурної діяльності для українських товаровиробників у сучасних кризових умовах.

Результати дослідження. Економічні системи різних рівнів економіки можуть зазнавати закономірних кризових потрясінь з різною періодичністю: через кожні 3–5 років (короткі цикли), 7–9 і 16–20 років (середні цикли), 50–60 і 100–120 років (довгі цикли), включаючи щорічні сезонні коливання, але лише у розвитку аграрного сектору економіки. Отже, сучасний стан світової економіки – закономірний, адже цілковито вкладається в періодизацію циклічності економічних криз.

Історія знає багато прикладів революційних перетворень, які призвели до кардинальних змін у політиці й економіці тих країн, першопричиною яких була економічна криза (табл. 1).

У ХХІ ст. політика – це насамперед економіка. До подій 2014 р. частка експорту українських товарів у Росію, Білорусь, Казахстан становила близько 30 %. Сценарій розгортався не на користь вітчизняних промисловців і особливо вразливими виявилися підприємства південного сходу країни, які дуже тісно співпрацювали з Росією. Але історія знає багато прикладів, коли навіть недоліки можна було обернути на конкурентні переваги, тим більше, що європейська спільнота підтримала українців у їх прагненні до розвитку та створила вільну економічну зону для українських товарів. Цим необхідно обов'язково скористатися вітчизняним промисловим підприємствам.

Україна вже декілька разів (1991 р., 2004 р.) могла стати на шлях економічних реформ, але втратила ці шанси. Час легковажного сподівання на ресурси (природні, індустріальні, інтелектуальні) вичерпався (це доводить досвід Росії, де сподівалися на «нафтові долари», не враховуючи те, що настала ера альтернативних видів палива і нових технологій), і потрібні рішучі дії, а відповідні можливості країна, на наш погляд, має. Так, до 1990 р. Україна мала потужний потенціал із виробництва обладнання й техніки для ракетно-космічної, авіаційної, суднобудівної, радіоелектронної,

машинобудівної, сільськогосподарської та інших галузей, який потребує відновлення *першочергово*.

Традиційно вважається, що основні експортні можливості України – металургія, хоча за статистичними даними на першому місці – агропромисловий комплекс (завдяки родючим ґрунтам і клімату ми можемо нагодувати весь світ, якщо навчимося правильно керувати аграрною галуззю).

Таблиця 1

Сценарії революційних змін у розвитку окремих країн
 [розроблено О. М. Дериколентком]

Назва сценарію, рік	Сутність сценарію розвитку подій	Приклади (країна)
«Японське диво», 1948 р.	Окупаційна американська влада здійснила економічну реформу (встановила твердий обмінний курс єни, запровадила антимонопольне законодавство, ліквідувала найбільші монопольні концерни), реформу податкової системи (зменшила податкове навантаження на підприємницьку діяльність, що сприяло її поживленню)	Японія
«Бульдо-зерна революція», 2000 р.	Реформи з реалізації стратегічних інтересів США та Німеччини, а також зовнішніх кредиторів і міжнародних фінансових установ завдали удару системі колективних самоврядних підприємств країни. Банки були замінені «незалежними комерційними установами», а зміни в юридичній сфері в поєднанні з жорсткою грошовою політикою МВФ щодо до промисловості і відкриттям економіки для іноземної конкуренції прискорили промисловий спад	Югославія
«Шокова терапія», 1989 р.	За підтримки МВФ та Світового банку проведені широкомасштабні реформи зі швидких перетворень економіки від застарілої та неефективної системи централізованого планування до капіталізму, подібного до держав Західної Європи та Америки	Польща
"Революція троянд", 2003 р.	Модернізація устрою в країні, усунення корупції, проведення радикальних правових та економічних реформ, оновлення судової влади й правоохоронних органів, залучення великих інвесторів (за підтримки США і Європи), значний розвиток сільського господарства, туризму і видобутку корисних копалин, однак невдачі у демократизації суспільства	Грузія
«Стратегія економічного розвитку», 1965 р.	Ліквідація корупції. Створення пільгової зони для бізнесу (швидка реєстрація бізнесу, звільнення від податків). Залучення іноземних інвесторів. Перетворення у фінансовий і торговельний центр Південно-Східної Азії. Американські ТНК заклали фундамент високотехнологічної промисловості	Сингапур

Наступні сегменти ринку – оборонна промисловість, літакобудування, ракетно-космічна галузь. Хоча в Україні майже не виробляли кінцевих зразків озброєнь і військової техніки, українці освоїли низку нових напрямів (виробництво легкої бронетехніки), досягли успіху в розвитку систем протидії високоточної зброї, деяких напрямків радіолокації, тренажерних систем, сучасних засобів зв'язку та іншої продукції військового та подвійного призначення.

Стимулювання потребують нові технології, які можуть запустити весь ланцюг виробництва у багатьох інших галузях економіки, створити нові робочі місця, сприяти збільшенню валютних надходжень. Через брак коштів передусім необхідно звертати увагу на такі проекти, які можуть посприяти стрімкому розвитку економіки країни.

У цьому сенсі роль венчурного підприємництва складно переоцінити. Воно може сприяти не лише підвищенню науково-технічного рівня виробництва, а й впливати на динамічність усього господарського комплексу. Венчурні фірми є генераторами нових ідей, на основі яких відбуваються великі науково-технічні прориви. Досвід економічного розвитку країн підтверджує, що еволюційний процес в економіці здійснюється саме через інновації. Вони тягнуть за собою модернізацію і структурну перебудову всієї економіки. Саме інновації є основним критерієм шляхів розвитку суспільства. Тому країна, що стоїть осторонь «інноваційних змагань», посідає останнє місце в ієрархії розвитку світової спільноти [2].

Враховуючи тотальний відтік фінансових коштів, капіталу і накопичень з України у 2013–2015 рр., напружену політичну ситуацію на півдні та сході, що вимагає додаткових витрат на військові потреби, а також наявний рівень економічного розвитку, вважаємо за необхідне термінове впровадження на державному рівні науково обґрунтованої програми дій, яка обов'язково повинна мати теоретичне і практичне підґрунтя.

На сучасному етапі розвитку відбувається формування нового економічного мислення, яке базується на нових знаннях, технологіях, нових реаліях та видах економічної діяльності. Венчурна діяльність є відносно новою, такою, що постійно розвивається і не широко досліджена науковцями в частині узагальнення та формалізації її специфічних особливостей.

Інвестиційна, інноваційна та венчурна діяльності мають низку спільних характеристик, але з метою отримання максимальної ефективності від певної діяльності необхідне докорінне з'ясування її сутності та особливостей. Розглянемо основні характеристики та детермінанти розвитку венчурної діяльності промислових підприємств в Україні.

Як зазначив Дуглас Норт (лауреат Нобелівської премії 1993 р. з економіки за дослідження, що дозволяють пояснювати економічні та інституційні зміни): «Усе, що потрібно для економічного процвітання, – це інвестиції та інновації».

Ці дві сфери (фінанси та інновації) поєднує в собі венчурна діяльність (від англ. *venture* – ризиковий), яка є прогресивним видом економічної діяльності, що забезпечує безперервний економічний та науково-технічний розвиток і відповідає не лише сучасним вимогам, а й потребам майбутніх (не лише щодо її здійснення, а й з огляду на вимоги прийдешніх поколінь) періодів. Для реалізації економічного прориву (а в сучасних умовах і просто для утримання ринкових позицій) потрібно постійно впроваджувати інновації [3].

Якщо класична економічна діяльність спрямована на максимально ефективне використання наявних можливостей і ресурсів підприємства, то венчурна – передбачає активне впровадження різних видів інновацій, пошук потенційних можливостей і ресурсів (зокрема інвестиційних). Як і інші види господарської діяльності, венчурна діяльність має загальні (притаманні всім видам) та специфічні характеристики (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристики венчурної діяльності та інших видів господарської діяльності підприємств [розроблено О. М. Дериколенком]

Параметри діяльності	Венчурна діяльність	Інші види господарської діяльності
Суб'єкти	Господарські організації (підприємства)	
	Юридичні особи	Громадяни, фізичні особи
Об'єкти	Матеріальні, нематеріальні, фінансові ресурси, наймана праця	
	Інтелектуальні, інформаційні ресурси	
Принципи	Системність, комплексність, безперервність, економічність, гнучкість, збалансованість, обґрунтованість, багатоваріантність	
	Об'єднання зусиль	Самостійність
	Селективність	Взаємоузгодженість
	Ініціативність	Циклічність
	Стрімкість	Планомірність
Мета	Одержання економічних та соціальних результатів	
	Одержання науково-технічних та інноваційних результатів	
Основне завдання	Отримання надприбутку	Отримання прибутку
Основні риси	Спільні інтереси	Самостійність
	Економічна зацікавленість сторін (на різних етапах)	Особиста економічна зацікавленість
	Інноваційність як основа	Інноваційність як складова
	Ризиковість (спільні ризики)	Ризиковість (власні ризики)
Функції	Інноваційна, ресурсна, організаційна, соціальна, мотиваційна	
Результати діяльності	Спільна власність декількох учасників діяльності	Власність суб'єкта господарювання
Роль в економічному розвитку країни	Створення нових робочих місць, конкурентного середовища; розвиток інфраструктури, інвестиційної діяльності	
	Вплив на структурну перебудову	Безперервний розвиток
	Поява нових видів виробництв	Збільшення обсягів виробництва
	Швидке оновлення техніко-технологічної бази	Планомірне оновлення техніко-технологічної бази

Венчурна діяльність є специфічним видом підприємницької діяльності. Якщо до основних видів підприємництва науковці [4] відносять: торговельне, виробниче, фінансове та інформаційне, то венчурна діяльність поєднує в собі ознаки всіх перелічених видів діяльності, крім першого. На рис. 1 окремим блоком виокремлено ті види підприємництва, в межах яких може здійснюватися венчурна діяльність.

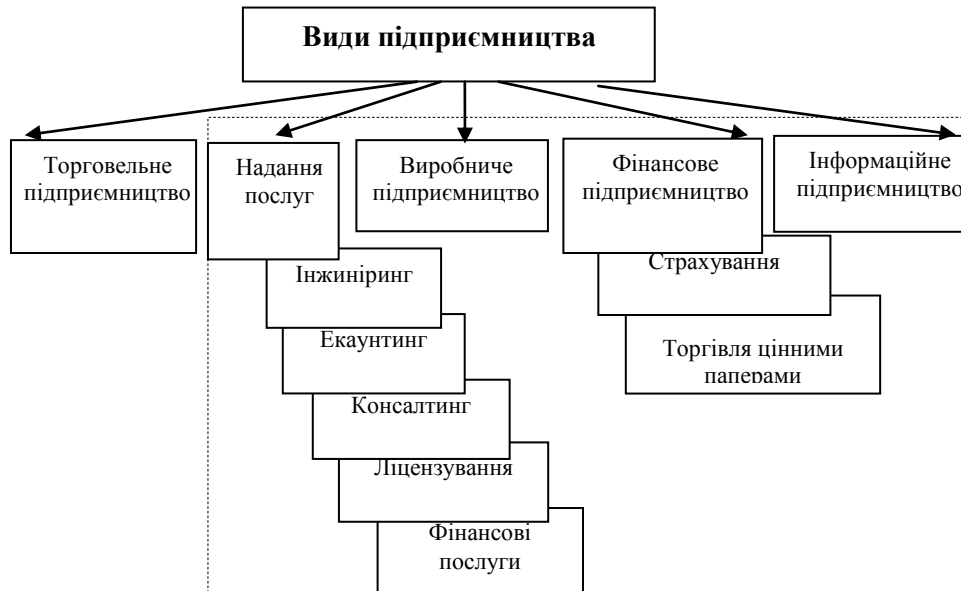

Рис. 1. Види підприємницької діяльності [розроблено О. М. Дериколенком]

Впровадження інновацій, дослідження інноваційної активності не є новими для більшості країн світу, і така статистика постійно оновлюється та розширюється. Найбільше коштів на дослідження і розробки виділяє США. Згідно з даними рейтингу Global Competitiveness Index штати щорічно витрачають на науку \$405 млрд (до 2,7 % ВВП). У Китаї обсяги фінансування науково-дослідницької діяльності становлять \$338 млрд на рік (2,1 % ВВП за паритетом купівельної спроможності). Японія виділяє на це \$160 млрд (3,67 %). Для порівняння: в Україні за 2015-й із бюджету було направлено на підтримку досліджень було спрямовано 16 млрд гривень, або лише 0,8 % ВВП. А за загальною кількістю інвестицій у наукові дослідження наша країна посіла 76-те місце у світі. За роки незалежності кількість дослідників у галузі технічних наук в Україні знизилася в 3,5 раза. Освоєння нових видів техніки зменшилося в 14,3 раза, а частка інноваційно-активних промислових підприємств – уп'ятеро. При цьому загальний приріст ВВП за рахунок уведення нових технологій у нас становить 0,7 %, тоді як у розвинених країнах – 60–90 % [5].

Цікавими є результати проведеного дослідження [6], згідно з яким компанії, які здійснили найбільші інвестиції в науково-дослідні розробки, не були визнані найбільшими інноваторами світу (табл. 3). Зокрема, Apple та Google очолюють рейтинг найінноваційніших компаній, Amazon покращив свої позиції, посунувши Samsung з третього місця. Tesla перемістилася з дев'ятого місця у 2013 році на п'яте у 2014-му. Volkswagen та Samsung займають перші позиції в рейтингу компаній, які найбільше інвестували в НДДКР, Intel та Microsoft збільшити обсяги інвестування в інноваційну діяльність та посіли відповідно третє та четверте місце, Google замінив Pfizer у зазначеному рейтингу. Чотири компанії зі списку тих, хто найбільше інвестував у НДДКР займаються охороною здоров'я, але жодна з них не увійшла до переліку найбільших інноваторів світу. За останні п'ять років лише Microsoft одночасно входила

в обидва рейтинги. Проведені фахівцями дослідження свідчать про перевищення показників ринкової капіталізації і дохідності найбільш інноваційних компаній над відповідними показниками компаній, що найбільше інвестували в НДДКР. Проведений аналіз свідчить про те, що обсяги витрат на НДДКР не можна вважати абсолютним показником інноваційності компанії, оскільки саме ефективність використання цих коштів визначає перспективи її інноваційного розвитку та приводить до покращання фінансових результатів діяльності.

Таблиця 3

Рейтинги найбільш інноваційніших компаній та компаній,
 які найбільше інвестують у НДДКР, 2014 р. [6]

Найбільш інноваційні компанії світу			Компанії-найбільші інвестори в НДДКР		
Компанія	Галузь	Обсяг витрат, млрд дол. США	Компанія	Галузь	Обсяг витрат, млрд дол. США
Apple	Комп'ютери та електроніка	4,5	Volkswagen	Транспорт	13,5
Google	Програмне забезпечення та Інтернет	8,0	Samsung	Комп'ютери та електроніка	13,4
Amazon	Програмне забезпечення та Інтернет	6,6	Intel	Комп'ютери та електроніка	10,6
Samsung	Комп'ютери та електроніка	13,4	Microsoft	Програмне забезпечення та Інтернет	10,4
Tesla	Транспорт	0,2	Roche	Охорона здоров'я	10,0
3M	Промислове виробництво	1,7	Novartis	Охорона здоров'я	9,9
General Electric	Промислове виробництво	4,8	Toyota	Транспорт	9,1
Microsoft	Програмне забезпечення та Інтернет	10,4	Johnson& Johnson	Охорона здоров'я	8,2
IBM	Комп'ютери та електроніка	6,2	Google	Програмне забезпечення та Інтернет	8,0
Procter& Gamble	Споживчі товари	2,0	Merck&Co	Охорона здоров'я	7,5

У 2015 р. Бостонська консалтингова група склала рейтинг найбільш інноваційних компаній світу. До п'ятірки лідерів потрапили Apple, Google, Tesla Motors, Microsoft і

Samsung. До списку інноваторів увійшло 29 компаній із США, 11 – з Європи, 10 – з Азії, 3 – з Китаю і одна з Індії. В основі успіху лідерів рейтингу лежать наукові дослідження й технології, які сприяють розробленню нових продуктивних пропозицій і дають можливість дестабілізувати наявний ринок. Окрема увага в успішних компаніях приділяється швидкості впровадження інновацій, використанню технологічних платформ та ощадливим практикам в НДДКР. Застосування ощадливих підходів, які, як правило асоціюються з виробництвом, обумовлено необхідністю чіткої постановки задач та забезпеченням відповідного рівня контролю за процесами розроблення інновацій. Зростання фінансових результатів компаній-лідерів відбувається і за напрямками пошуку та використання нових ідей у суміжних сферах бізнесу, що чітко простежується в діяльності Amazon, Apple, General Electric, Google, Procter & Gamble та ін. [7].

Українські товаровиробники в зазначених галузях конкурентних позицій на світовому ринку не мають. Але не обов'язково обирати стратегію «слідування за лідером», можна реалізувати, наприклад, «нішеву стратегію» і зайняти ті ніші світового ринку, де переваги будуть очевидними. Пріоритетні сфери та напрямки інноваційної діяльності для державної підтримки кожна країна обирає з урахуванням власного потенціалу. Інколи конкурентними перевагами стають неочікувані напрямки, обумовлені навіть відставанням від рівня економічного розвитку провідних країн світу (наприклад, Монголія, не маючи розвиненої промисловості, може постачати іншим країнам екологічно чисте м'ясо).

Враховуючи іноземний досвід і фінансові можливості та специфіку роботи венчурного бізнесу в Україні, потрібно створити систему державного регулювання передачі технологій як у цивільному, так і в оборонному секторах економіки. Система повинна являти собою спеціалізовані центри науки та високих технологій, які будуть надавати також допомогу місцевим підприємствам у вирішенні інноваційно-технологічних завдань[8].

До складу цих центрів можуть увійти такі інноваційно-орієнтовані підприємства, як ДП «ВО «Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова» та КБ «Південне» ім. М. К. Янгеля, ПАТ „Мотор-Січ”, ПАТ «Турбоатом», ДП «Антонов», ПАТ «Хартрон», ТОВ «Агрілаб» та ін.

Зокрема, завдяки дніпропетровському «Південмашу» та його супутникові КБ «Південне» Україна входить до числа країн, що мають повний цикл виробництва космічних апаратів і засобів їхнього виведення. Таких держав у світі сьогодні налічується не більш десяти. На початку 2016 року підтвердилась інформація про створення новітніх оперативно-тактичних ракетних комплексів. Значна частина продукції та послуг наукового центру має попит за кордоном, зокрема в ЄС та США.

«Турбоатом» – лідер українського енергетичного машинобудування, виробляє унікальні на території СНД тихохідні парові турбіни для енергоблоків АЕС. У рамках програми імпортозаміщення «Турбоатом» освоїв виготовлення лопаток турбін із титанового сплаву і спільно з американською Westinghouse модернізує турбіни п'яти блоків українських АЕС. Також «Турбоатом» у співпраці з НАЕК «Енергоатом» і американською Holtec International реалізують проект спорудження ЦСВЯП – централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива.

Компанія «Агрілаб» пропонує комплексну агрохімічну діагностику полів, аналогів якої в країні поки що немає. Завдяки цьому аграрії отримують інформацію про проблемні ділянки, критичні особливості ґрунту і можуть підвищувати збори врожаю,

більш ефективно використовуючи ресурси. Активно застосовуються сучасні технології: супутниковий моніторинг полів, мобільні лабораторії й сучасна техніка. Зараз компанія працює над створенням спеціалізованого інформаційного порталу для своїх клієнтів [5].

Необхідно зазначити, що економічна криза негативно позначилася на українському секторі венчурного інвестування. Активність на ринку знизилася, проте вітчизняні стартапи все ще становлять значний інтерес для інвесторів. Показовими в цьому плані є угоди купівлі одеської компанії Looksey американським Snapchat за 150 млн дол. США, залучення українським стартапом GitLab 4 млн дол. США від фонду Khosla Ventures і 1,5 млн дол. США від фонду Sound Ventures, а також інвестиції ЄБРР (у розмірі 4 млн дол. США) і TMT Investments (1 млн дол. США) в український фотобанк Depositphotos і т. д. [9].

Активного розвитку продовжує набувати такий напрям інноваційного розвитку, як *альтернативна енергетика*. У першому півріччі 2016 року в Україні було побудовано 14 нових об'єктів відновлюваної енергетики потужністю майже 39 МВт, а до кінця року планується зведення ще 34 нових сонячних електростанцій загальною потужністю 120 МВт. Зокрема, на 2-гу половину 2016 року компанією «Подільський Енергоконсалтинг» заплановано будівництво у Вінницькій області ряду нових об'єктів загальною потужністю 34 МВт. Компанія «Парадигма Інвест Груп» планує завершити в цьому році станцію потужністю 18,3 МВт в Івано-Франківській області. У цій самій області компанія «Солар-Стальконструкція» закінчує будівництво нового об'єкта потужністю 4,1 МВт. У Дніпропетровській області компанія «Українські системи солар» планує вести в експлуатацію унікальний об'єкт – першу українську станцію на треках (конструкції, що стежать за Сонцем) мегаватного класу (потужність – 1,7 МВт). У 2016 році головний внесок у розвиток галузі зробили компанії сонячної енергетики, при цьому 11 інвестиційних проектів у сегментах біомаси та вітроенергетики поки розглядаються зарубіжними інвесторами [10].

На думку представників Європейської асоціації вітроенергетики EWEA [11], найбільш цікавими та прибутковими в Україні визнані два напрямки: гідроенергетика – будівництво гідроелектростанцій, обслуговування устаткування та інфраструктури й вітроенергетика – запуск вітряків у відповідних для цього регіонах країни, вибудовування інфраструктури, постачання обладнання, обслуговування систем і навчання персоналу. Члени EWEA (WindEurope) залучають інвестиції під проекти через асоціацію від великих юридичних осіб та фондів. Єдина інвестиційна можливість для приватних осіб – вкладення через *венчурні інвестиційні фонди*, які консолідують невеликі суми від багатьох людей і виводять їх на ринок капіталу. Зокрема, венчурний фонд Vertex Life заявив про готовність працювати на українському ринку та надавати фізичним особам можливості інвестування у високодохідні, перспективні та інноваційні галузі.

Отже, до передумов венчурної діяльності промислових підприємств України можемо віднести (рис. 2):

- еволюційний циклічний економічний розвиток, який включає кризові стани, що є своєрідними «провокаторами» інноваційної та венчурної діяльності;
- поступове настання Третьої та Четвертої промислових революцій, які вимагають трансформації систем виробництва та управління;
- різноспрямованість сфер, галузей та видів діяльності, де може бути впроваджена венчурна діяльність (зокрема промисловість);

- наявність ефективних напрацьованих механізмів венчурного інвестування в світі;
- поступовий розвиток ринків венчурного капіталу в світі;
- наявність у вітчизняних товаровиробників промислової продукції конкурентних переваг в окремих специфічних ринкових нішах;
- економічні реформи в країні;
- підтримка Євросоюзом українських товаровиробників;
- наявність інноваційного потенціалу в окремих товаровиробників.

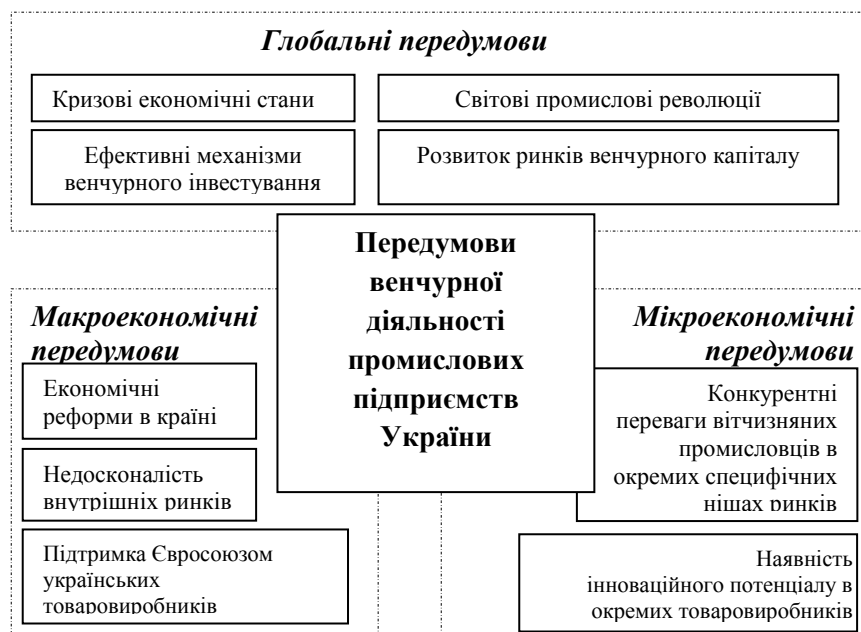

Рис. 2. Узагальнені передумови венчурної діяльності промислових підприємств України [розроблено авторами]

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. У світовій економіці склалися передумови для розвитку інноваційної діяльності. Досвід всесвітньо відомих компаній-лідерів доводить необхідність впровадження інновацій та реалізації венчурних проєктів для прориву на ринок та утримання конкурентних позицій. Венчурна діяльність є однією з найбільш ризикованих, але може впливати на динамічність розвитку господарського комплексу України. Цей напрямок є надзвичайно важливим для скорочення технологічного розриву, що склався між вітчизняною економікою та економіками провідних країн світу на порозі наступної промислової революції. Всупереч поширеній думці венчурна діяльність може здійснюватися не лише в ІТ сфері (де набула найбільшого поширення), а і в промисловості (машинобудуванні) та ін. Незважаючи на складну економічну і політичну ситуації, Україна має потужний потенціал із виробництва обладнання й техніки для різних галузей економіки, що є привабливим для зарубіжних інвесторів і може стати основою для залучення венчурних інвестицій.

Література

1. *Кондратьев, Н. Д.* Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 2002. – 767 с.
2. *Краснокутська, Н. В.* Інноваційний менеджмент : навч. посібник [Електронний ресурс] / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с. – Режим доступу : <http://library.if.ua/books/4.html>
3. *Ринково-орієнтоване управління інноваційним розвитком : монографія ; за ред. д.е.н., професора С. М. Ілляшенка.* – Харків : ТОВ «Діса плюс», 2015. – С. 312–319.
4. *Гой, І. В.* Підприємництво : навч. посібник / І. В. Гой, Т. П. Смелянська. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – С. 49–55.
5. *Врятувати майбутнє: перший рейтинг інноваційних компаній України* [Електронний ресурс] / Forbes Україна. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1416757-vryatuvati-majbutne-pershij-rejting-innovacijnih-kompanij-ukrayini#2>.
6. *The 2014 Global Innovation 1000 media-report/ PwC* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.strategyand.pwc.com/media/file/The-2014-Global-Innovation-1000-media-report.pdf>.
7. *50 самых инновационных компаний-2015* [Электронный ресурс] / Вести «Экономика». – Режим доступа : <http://www.vestifinance.ru/articles/64975>.
8. *Актуальные проблемы трансформации и развития промышленности Украины : монография / Л. А. Забарская, В. М. Дегтярева, Л. С. Винарик и др.* – Донецк : НАН Украины. Ин-т экономики промышленности, 2004. – С. 305.
9. *Рынок прямых и венчурных инвестиций Украины* [Электронный ресурс] / Kyivstar Business Hub. – Режим доступа : <http://hub.kyivstar.ua/ryinok-pryamyih-i-venchurnyih-investitsiy-ukrainyi/>.
10. *До конца 2016 года в Украине построят 34 новых солнечных электростанций* [Электронный ресурс] / Экономические известия. – Режим доступа : <http://news.eizvestia.com/news-markets/full/134-do-konca-2016-goda-v-ukraine-postroyat-34-novyx-solnechnyx-elektrostantsij-moshhnostyu-120-mvt>.
11. *Венчурные фонды как источники финансирования проектов альтернативной энергетики в Украине* [Электронный ресурс] / Biowatt. – Режим доступа : <http://www.biowatt.com.ua/analitika/venchurnye-fondy-kak-istochniki-finansirovaniya-proektov-alternativnoj-energetiki-v-ukraine/>.

Отримано 16.10.2016 р.

**Венчурная деятельность промышленных предприятий Украины
на пороге новой промышленной революции**

АЛЕКСАНДР НИКОЛАЕВИЧ ДЕРИКОЛЕНКО^{*},
ИРИНА МИХАЙЛОВНА БУРЛАКОВА^{},**
АННА СЕРГЕЕВНА ПОНОМАРЕВА^{*},**
ЕКАТЕРИНА ЮРЬЕВНА КОНДРУНИНА^{**}**

^{*} кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики
и бизнес-администрирования Сумского государственного университета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: invest.sumy@mail.ru

^{**} кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и бизнес-администрирования
Сумского государственного университета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: iryna.m.burlakova@gmail.com

*** студент Учебно-научного института финансов, экономики и менеджмента имени Олега Балацкого Сумского государственного университета, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-332223, e-mail: a-panama1@mail.ru

**** соискатель кафедры экономики и бизнес-администрирования Сумского государственного университета, начальник развития бизнеса компании Sixa, Сан-Франциско, США, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-332223, e-mail: katelyna.kondrunina@gmail.com

Недостаточный уровень технического развития предприятий в Украине, который осложняется глубокими экономическим и политическим кризисами на пороге Третьей и Четвертой промышленных революций, постепенно происходящих в мире, актуализирует вопрос поиска инновационных путей развития экономики, способных вывести страну из кризисного состояния и обеспечить опережающий экономический рост. В статье проведен ретроспективный анализ экономических реформ, проведенных в различных странах мира в периоды обострения кризисных явлений, что позволило сформулировать основные предпосылки развития инновационной деятельности промышленных предприятий Украины. Для реализации экономического прорыва предложены направления развития экономики Украины на основе венчурного финансирования. Определены общие и специфические характеристики венчурной деятельности субъектов хозяйствования, а также виды предпринимательства, в пределах которых может осуществляться венчурная деятельность. Проведенный анализ деятельности наиболее инновационных компаний мира и тех компаний, которые больше всего инвестируют в НИОКР, позволил определить основные принципы эффективной инновационной деятельности в современных условиях.

Ключевые слова: венчурная деятельность, инвестиции, инновации, кризис, промышленная революция.

Mechanism of Economic Regulation, 2016, No 4, 43–55
ISSN 1726-8699 (print)

Venture Activity of Industrial Enterprises of Ukraine on the Threshold of a New Industrial Revolution

OLEXANDR M. DERYKOLENKO*,
IRYNA M. BURLAKOVA**,
GANNA S. PONOMARYOVA***,
KATERYNA YU. KONDRUNINA****

* C.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: invest.sumy@mail.ru

** C.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: iryna.m.burlakova@gmail.com

*** Student of Balatsky Academic and Scientific Institute of Finance, Economics and Management Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: a-panama1@mail.ru

**** *Ph.D. Candidate at Department of Economics and Business-Administration,
Sumy State University,
Head of Business Development & Operations at Sixa, San-Francisco Bay Area, USA,
R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine,
phone: 00-380-542-332223, e-mail: kateryna.kondrunina@gmail.com*

Manuscript received 16 October 2016

On the threshold of the third and fourth industrial revolutions that is gradually taking place in the world lack of technical development of enterprises in Ukraine is complicated by deep economic and political crisis. This actualizes the question of finding innovative ways of economic development that can lead the country out of crisis and ensure faster economic growth. In the article the retrospective analysis of the economic reforms undertaken in various countries in acute crisis was done. It allowed formulating the basic preconditions for the development of innovative activities of industrial enterprises in Ukraine. Implementation of economic breakthrough directions of development of Ukraine based on venture financing was proposed. The general and specific characteristics of venture activities of business entities and types of entrepreneurship within which venture activities may be realized were defined. The analysis of the most innovative companies in the world and the companies that invest most in R & D has allowed to define the basic principles of effective innovation activities in the modern world.

Keywords: venture activity, investment, innovation, crisis, industrial revolution.

JEL Codes: O32, O41, O50

Tables: 3; *Figures:* 2; *References:* 11

Language of the article: Ukrainian

References

1. Kondratiev, N. D. (2002), *Large cycles conjuncture and theory of foresight. Selected works*, Moscow, Ekonomika. (In Russian).
2. Krasnokutskaya, N. V. (2003), *Innovative management*, Kyiv, KNEU. (In Ukrainian).
3. Derykolenko, O. M. (2015), "Peculiarities of venture activities of industrial companies", in *Market-oriented management of innovative development*, ed. Prof., Dr. Sergey M. Illyashenko, Kharkiv, Disa Plus, 312–19. (In Ukrainian).
4. Goy, I. V. (2013), *Entrepreneurship*, Kyiv, Tsentr navchalnoi literatury, 49–55. (In Ukrainian)
5. Save the future: first rating of innovative companies in Ukraine, <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1416757-vryatuvati-majbutne-pershij-rejting-innovacijnih-kompanij-ukrayini#2> (In Ukrainian) Available 03.12.2016.
6. The 2014 Global Innovation 1000 media-report, <http://www.strategyand.pwc.com/media/file/The-2014-Global-Innovation-1000-media-report.pdf> (In English) Available 01.12.2016.
7. 50 Most Innovative Companies 2015, <http://www.vestifinance.ru/articles/64975> (In Russian) Available 05.12.2016.
8. Zabarskaya, L. A. (2004), *Actual problems of transformation and development of industry in Ukraine*, ed. L. A. Zabarskaya, V. M. Degtyareva, L. S. Vynaryk, Donetsk, NAN of Ukraine, Institut ekonomiki promyshlennosti, 305. (In Russian).
9. The market of direct and venture investments in Ukraine, <http://hub.kyivstar.ua/rynok-pryamyih-i-venchurnyih-investitsiy-ukrainyi/> (In Russian) Available 04.12.2016.
10. Until the end of 2016 34 new solar power plants will be built in Ukraine, <http://news.eizvestia.com/news-markets/full/134-do-konca-2016-goda-v-ukraine-postroyat-34-novyx-solnechnyx-elektrostantsij-moshhnostyu-120-mvt> (In Russian) Available 04.12.2016.
11. Venture funds as sources of financing alternative energy projects in Ukraine, <http://www.biowatt.com.ua/analitika/venchurnye-fondy-kak-istochniki-finansirovaniya-proektov-alternativnoj-energetiki-v-ukraine/> (In Russian) Available 07.12.2016.